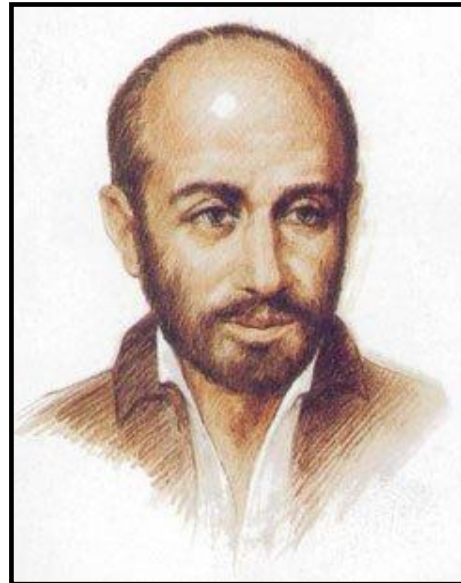

CALVIJN EN IGNATIUS VAN LOYOLA: GODS GROTERE EER

In het kader van het Calvinjaar vroeg de redactie van het Digitaal Oecumenisch Theologisch Tijdschrift (DOTT) aan Jos Vercruysse sj om vanuit zijn oecumenische beweging en ervaring een vergelijkende schets te maken van Johannes Calvin en Ignatius van Loyola die beiden niettegenstaande hun diepgaande verschillen van inzicht en overtuiging gedreven werden door de wil te leven ten dienste van Gods grotere eer.

Hieronder vindt u een door de auteur zelf ingekorte versie van deze studie.

Stadsgenoten in Parijs?

In 1528 waren Johannes Calvin en Ignatius van Loyola enkele maanden tegelijkertijd in Parijs. Beiden waren er student. Dit feit spreekt tot de verbeelding. Hebben de paladijn van de hervormingsbeweging en de stichter van een contra-reformatorische orde elkaar ontmoet aan de poort van het Collège de Montaigu? Bij nader toezien lijkt dit onwaarschijnlijk. Hun bekommernissen waren immers zeer verschillend. De Picardiër verliet Parijs om in Orléans en Bourges rechten studeren. De achttien jaar oudere hoveling en begenadigde zielenleider bereidde zich met een groepje vrienden voor om in Jeruzalem de zielen te helpen. Maar beiden leefden in dezelfde roerige stad, ook al was het in een verschillende wereld: Calvin frequenteerde in Parijs de universitaire, humanistische Franse wereld. Voor Ignatius was dit een kring Spanjaarden en de groep gezellen. Voor beiden was de Sorbonne slechts een voorbereidingstijd voor een nog onbekende en onbestemde toekomst. Nieuwe horizons zouden slechts geleidelijk opdagen: Genève, Jeruzalem, Rome, Europa en zelfs de hele wereld, nieuw en oud. –

Scheiding en vervreemding

Calvijn en Ignatius verlieten zoekend Parijs. Die stad zouden ze niet weerzien maar ze werden er wel gevormd en de invloed bleef. Ondertussen waren de religieuze, culturele en politieke evenwichten in Europa grondig veranderd. Na de aardbeving van de Lutherse reformatie waren niet alleen de kerkelijke maar ook de politieke spanningen toegenomen. De eensgezindheid was zoek en niet eens gewenst! Controverse en excommunicatie vierden hoogtij. Er moest ook aan heropbouw van het kerkelijk leven gedacht worden. Aan katholieke zijde zouden de jezuïeten vanaf het begin door verkondiging en onderwijs een belangrijke rol spelen. Persoonlijk had Ignatius nauwelijks contact met de protestantse Reformatie. Maar via een goed geordende briefwisseling werd hij op de hoogte gehouden door de paters als Peter Favre of Petrus Canisius die in Duitsland, Frankrijk of de Nederlanden deze contacten wel hadden. Zo werd de Reformatie naast de buitenlandse missionering een dringende apostolische prioriteit in de Romeinse centrale. Calvijn vertegenwoordigt de tweede generatie voor wie Luther, Zwingli en Bucer de grondslagen van een kerkhervorming hadden gelegd. Hij wilde deze hervorming volgens het Woord van God voltooien en ze als scherpzinnig jurist en humanistische gevormde exegeet en theoloog ordenen en organiseren. Genève zou een model worden, ook dank zij de eigen kerkelijke ordening en de *Academia* waar de pijlen leerstellig gescherpt werden voor de uitbreiding van de hervorming. Met de *Institutie van de Christelijke Godsdienst* schreef Calvijn een lijvig studieboek. De eeuwen die volgden hebben blijvend de spanningen en de controverses levendig gehouden. De oppositie tussen protestanten en jezuïeten werd verbeeld door de onhistorische persoonlijke tegenstelling tussen Ignatius en Luther. Feitelijk is de protestantse Reformatie geen eenheidsbeweging maar eerder een netwerk van contacten, uitwisselingen en spanningen tussen kernen met een eigen evolutie, eigen zwaartepunten en protagonisten. Van die onderlinge spanningen werden de jezuïeten zich geleidelijk bewust en ze trachten die confessionele verschuivingen uit te spelen ten bate van de katholieke eenheid.

Of toch, herkenning en erkenning?

Nu de kruitdamp is opgetrokken, kan men elkaar weer als christenen herkennen. Zo mag men erkennen dat een Luther, een Calvijn en een Ignatius van Loyola ondanks ernstige verschillen in leer en kerkelijke praxis, in kerkopvatting en sacramenteel leven, bekommerd waren om hetzelfde Evangelie en diep in hun hart en dieper dan hun woorden hetzelfde geloven. Toch blijven de wonden tot heden toe etteren. Hoewel de *Geestelijke Oefeningen* van Ignatius en de *Institutio Christianae Religionis* van Calvijn tot twee totaal verschillende literaire genres behoren, hebben beiden op hun wijze éézelfde pastorale bekommernis: ze willen mensen helpen in hun christelijke levensgang. Beiden stellen hun theologie in het teken van "Gods meerdere eer". Zij duidt de richting van de schepping en het hele heilsplan aan. Het "Uitgangspunt en Fundament" van de Ignatiaanse *Geestelijke Oefeningen* luidt: "De mens is geschapen om God onze Heer te loven, eerbied te bewijzen en te dienen en aldus zijn ziel te redden. Alle overige dingen op het aardoppervlak zijn geschapen met het oog op de mens, om hem het doel te helpen nastreven waarvoor hij geschapen is" (§ 23). Daarom moet de mens leren onderscheiden. Bij deze keuze willen de oefeningen helpen: *Ad maiorem Dei gloriam* – Tot Gods grotere eer. In het allereerste hoofdstuk

van de *Institutio* vraagt Calvijn zich af, wat eerst komt, de kennis van God als Schepper of de kennis van onszelf. De noodzakelijke en betrouwbare wijsheid bestaat immers uit die twee stukken maar een deugdelijk onderricht vraagt dat we beginnen met de kennis van God. In het tweede hoofdstuk beschrijft hij wat deze kennis niet alleen theoretisch maar ook existentieel insluit. De kleuring kan verschillen maar de grondslag hebben Calvijn en Ignatius gemeenschappelijk. Bij beiden wordt deze grondregel geconfronteerd met de zondigheid van de mens en bijgevolg ook met de nood aan verlossing door Jezus Christus. Ook in de verdere uitwerking kan men wezenlijke gelijkenissen ontdekken. Ondanks de verschillen in de kerkleer en in de sacramentologie blijft de eensgezindheid in hart en gedachte door het Woord van God en de H. Geest een belangrijke bekommernis. Calvijn vat het leven van de christen samen in de woorden: “Nostri non sumus. Dei sumus – We behoren niet onszelf toe, maar God”. Ignatius bidt op het einde van de *Geestelijke oefeningen*: “Tomad, Señor, y recibid... Neem, Heer, en aanvaard heel mijn vrijheid, mijn geheugen, mijn verstand en heel mijn wil, alles wat ik heb en bezit... Geef dat ik U mag liefhebben, die genade is mij genoeg” (§ 234).

Jos E. Vercruysse s.j.

De oorspronkelijke, meer uitgebreide, versie van deze bijdrage vindt u [hier](#).